

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник

Верховинського надлісництва

Микола ВАНДЖУРАК

«25» лютого 2025 р.

Програма навчання власного персоналу та підрядників щодо запобігання збору, полювання чи відлову рідкісних та зникаючих видів на території Верховинського надлісництва

Основні теми навчання персоналу та підрядників щодо запобігання збору, полювання чи відлову рідкісних і зникаючих видів

1. Важливість збереження біорізноманіття.

Мета: Надати загальне уявлення про екологічну значущість біорізноманіття, важливість його збереження та роль лісогосподарських підприємств у цьому процесі.

Основні питання:

- Поняття біорізноманіття: видове, генетичне та екосистемне різноманіття.
- Вплив людської діяльності на стан природних екосистем.
- Наслідки втрати біорізноманіття для довкілля та економіки.
- Роль лісового господарства у збереженні природних екосистем.
- Взаємозв'язок лісогосподарської діяльності та охорони рідкісних видів.

2. Ідентифікація рідкісних та зникаючих видів.

Мета: Ознайомити персонал із видами рослин і тварин, що знаходяться під загрозою зникнення, та навчити їх ідентифікувати в польових умовах.

Основні питання:

- Червона книга України: категорії рідкісних і зникаючих видів.
- Червоний список МСОП: міжнародний статус охорони видів.
- Огляд рідкісних та зникаючих видів, характерних для регіону.
- Методи ідентифікації рослин і тварин у природному середовищі.
- Використання довідників та мобільних застосунків для визначення видів.
- Важливість збереження середовищ існування рідкісних видів.

3. Загрози для зникаючих видів та заходи запобігання їх знищенню.

Мета: Виявити основні загрози для рідкісних видів у лісових екосистемах та розглянути способи їх усунення або мінімізації.

Основні питання:

- Основні фактори загрози для рідкісних видів:
 - браконьєрство та нелегальне полювання,
 - незаконне збирання рослин і заготівля деревини,
 - руйнування природних місць існування,
 - забруднення та зміни клімату.

- Як зменшити вплив лісозаготівельних робіт на біорізноманіття?
- Принципи сталого лісокористування.
- Моніторинг впливу діяльності підприємства на рідкісні види.
- Взаємодія з науковими установами та природоохоронними організаціями.

4. Законодавчі вимоги щодо охорони рідкісних видів.

Мета: Дати персоналу знання про законодавчі та нормативні вимоги, що регулюють охорону рідкісних видів у лісовому господарстві.

Основні питання:

- Огляд основних нормативно-правових актів:
 - Закон України «Про Червону книгу України»,
 - Закон України «Про тваринний світ»,
 - Закон України «Про природно-заповідний фонд України»,
 - Постанова КМУ №112 від 07.02.2023 про втрату чинності матеріалів лісовпорядкування після 15 років.
- Міжнародні зобов'язання України:
 - Конвенція про біологічне різноманіття (CBD),
 - Конвенція CITES (про міжнародну торгівлю рідкісними видами),
 - Бернська конвенція (охорона європейської флори та фауни).
- Відповідальність за порушення природоохоронного законодавства:
 - адміністративна,
 - кримінальна,
 - штрафні санкції.

5. Практичний модуль: Запобігання збору, полюванню чи відлову рідкісних видів.

Мета: Розглянути реальні ситуації, що можуть виникати у роботі, та навчити персонал правильно діяти в разі виявлення порушень.

Основні питання:

- Ознайомлення з типовими ситуаціями незаконного збору рослин, браконьєрства та відлову диких тварин.
- Дії персоналу у разі виявлення фактів браконьєрства чи незаконного збору рослин.
- Як правильно фіксувати порушення та інформувати відповідні органи?
- Методи моніторингу та контролю (використання камер спостереження, реєстрація слідів діяльності людини в лісі).
- Співпраця з природоохоронними організаціями, поліцією та екологічними інспекціями.

6. Моніторинг рідкісних видів у лісових екосистемах.

Мета: Навчити персонал методам моніторингу та збору інформації про стан рідкісних видів у межах лісгосподарської діяльності.

Основні питання:

- Методики оцінки стану популяцій рідкісних видів.
- Використання сучасних технологій у моніторингу (дрони, фотопастки, GPS-навігація).
- Ведення документації про виявлені рідкісні види та їх місцезнаходження.
- Аналіз змін чисельності та розповсюдження рідкісних видів у регіоні.

7. Підвищення екологічної свідомості серед місцевого населення.

Мета: Розглянути заходи з екопросвіти та залучення місцевих громад до збереження біорізноманіття.

Основні питання:

- Взаємодія з місцевими громадами щодо збереження рідкісних видів.
- Інформаційні кампанії, плакати та роздаткові матеріали для населення.
- Організація еколого-освітніх заходів (екскурсії, лекції, конкурси).
- Роль підприємств у популяризації сталого використання природних ресурсів.

Детальне опрацювання цих тем дозволить персоналу та підрядникам краще зрозуміти важливість охорони рідкісних видів, дотримуватися законодавства та впроваджувати найкращі практики для збереження біорізноманіття. Це сприятиме відповідальному лісокористуванню та допоможе підприємству відповідати міжнародним стандартам екологічної сертифікації.

Список використаної літератури:

- Закон України "Про Червону книгу України" (№ 3055-III від 07.02.2002).
- Закон України "Про тваринний світ" (№ 2894-III від 13.12.2001).
- Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (№ 1264-XII від 25.06.1991).
- Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992).
- Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES, 1973).
- Лісова сертифікація FSC: Принципи 6 та 9 щодо збереження біорізноманіття.

Виконав:

провідний інженер лісового господарства

Ілля МАКОВІЙЧУК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Верховинського надлісництва

Микола ВАНДЖУРАК

«25» лютого 2025 р.

Програма навчання та підвищення кваліфікації спеціалістів Верховинського надлісництва та підрядників вимогам лісової сертифікації (FSC)

1. Суть та значення лісової сертифікації, зміст Принципів і Критеріїв FSC

Лісова сертифікація – оцінка відповідності системи ведення лісового господарства встановленим міжнародним вимогам щодо управління лісами та лісокористування на засадах сталого розвитку. Метою лісової сертифікації є забезпечення економічно, екологічно і соціально збалансованого ведення лісового господарства шляхом виконання відповідних загальновизнаних і таких, що заслуговують на довіру, стандартів.

Екологічно збалансоване і відповідальне ведення лісового господарства забезпечує заготівлю лісоматеріалів та іншої лісової продукції при одночасному збереженні біорізноманіття та продуктивності лісів, природних екологічних процесів.

Соціально орієнтоване ведення лісового господарства сприяє зростанню добробуту місцевого населення і суспільства в цілому, а також стимулює місцеве населення зберігати лісові ресурси.

Економічно життєздатне використання лісових ресурсів означає, що лісове господарство і лісокористування організовані й управляються таким чином, щоб бути прибутковими, проте не за рахунок виснаження лісових ресурсів і природних екосистем.

Сертифікація ведення лісового господарства (або лісова сертифікація) - це відносно новий процес, який швидко розвивається і стрімко змінює звичний вигляд світової торгівлі лісоматеріалами. Якщо раніше при укладанні контрактів на постачання лісопродукції покупців цікавили якість, строки постачання та ціна, то тепер до цих вимог додається ще й вимога екологічної сертифікації.

Вигоди, які отримує підприємство від проведення сертифікації, є такими:

- Наявність сертифікованої продукції поліпшує доступ на екологічно чутливі ринки.
- Пропозиції на постачання сертифікованої продукції зазвичай надходять від найбільш солідних компаній, тому вони більш довготермінові та стабільні.
- Сертифікація істотно поліпшує імідж підприємства та полегшує маркетинг його продукції.
- Сертифікована продукція зазвичай має більшу ціну отже підвищує прибуток.

Крім цього сертифікація сприяє модернізації виробничого процесу, підвищенню ефективності системи охорони праці та техніки безпеки на робочих місцях, підвищенню професійної відповідальності персоналу, забезпеченню сталості користування лісовими ресурсами, тощо.

Практично в усьому світі вкладення грошей в сертифікацію окупається і є корисним, як для бізнесу, так і для персоналу самого лісогосподарського підприємства.

Сертифікація за системою FSC є добровільним процесом і проводиться лише за умови бажання і готовності постійного лісокористувача засвідчити документально стале ведення лісового господарства і лісокористування на підприємстві.

Сертифікація проводиться спеціально акредитованими FSC аудиторськими компаніями шляхом проведення попереднього, основного, планових та позапланових аудитів на підставі контракту, який укладається на 5 років, тобто термін дії сертифікату становить 5 років, після чого всю процедуру треба повторювати.

Сертифікаційні аудити проводяться за спеціальною програмою, яка включає зустрічі з персоналом підприємства, представниками місцевого населення та неурядових екологічних організацій, вивчення плану ведення лісового господарства, перевірка отриманої інформації з реаліями під час вибіркового натурного обстеження місць проведення лісогосподарських операцій та інші процедури.

В результаті основного сертифікаційного аудиту приймається рішення або про присудження письмового свідчення сталого ведення лісового господарства на підприємстві (сертифіката FSC) або про необхідність виправлення помічених під час аудиту невідповідностей з Принципами і Критеріями FSC. В останньому випадку дається час на виправлення невідповідностей, після чого процедура повторюється знову. Після видачі сертифіката аудиторська компанія щорічно проводить контрольне обстеження і продовжує (або призупиняє) дію сертифіката. Наявність сертифіката надає право підприємству використовувати на своїй продукції зображення логотипу FSC.

2. Проведення оцінок можливого соціального та екологічного впливу та екологічні наслідки від проведення лісогосподарських заходів

Одним з вимог FSC є проведення оцінювання можливого впливу лісогосподарських заходів на навколишнє природне середовище та можливих соціальних і екологічних наслідків цих заходів. Відповідно до цих вимог на підприємстві розроблена процедура оцінки впливу на навколишнє середовище проведених лісогосподарських заходів.

3. Охорона праці

Вимоги FSC щодо охорони праці перевищують вимоги національної нормативно-законодавчої бази. Зокрема робітники, що працюють на заготівлі лісу, мають використовувати такі засоби індивідуального захисту: каску із захистом вух та очей, одяг зі спеціального матеріалу, який неможливо прорізати бензопилою, спеціальні рукавиці та взуття з металевими вставками. Техніка, що працює в лісі, і транспортні засоби, що здійснюють перевезення людей і вантажів, мають бути споряджені вогнегасниками і аптечками першої допомоги, термін дії яких ще не вичерпаний.

Підприємство має забезпечити засобами захисту всіх робітників, які працюють на небезпечному транспорті або з небезпечним обладнанням та/або у шкідливих умовах. Зокрема, в шумних умовах праці (при роботі з бензопилою або на верстатах в деревообробному цеху) робітники мають працювати в захисних навушниках, на вантажно-розвантажувальних роботах – в захисних касках

4. Виявлення рідкісних видів, їх охорона і моніторинг

Вимоги FSC, вимагають виявляти і охороняти на території підприємства всі рідкісні та зникаючі види флори і фауни, тобто перевищують вимоги національного законодавства. Встановлені місцеперебування рідкісних видів флори та фауни мають бути нанесені на карти (або плани) лісгоспу (лісництва).

Наявність на території підприємства рідкісних і зникаючих видів флори і фауни, а також рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, слід враховувати при плануванні і виконанні будь-яких лісогосподарських і природоохоронних заходів.

При складанні технологічних карт виконання лісогосподарських заходів місцеперебування рідкісних видів флори та фауни або рослинних угруповань слід заносити до технологічних схем, щоб при проведенні заходу не порушити природний режим їх існування. В розділ технологічної карти, де описано природоохоронні аспекти проведення заходу, робиться відповідний запис про заходи, які слід вжити для охорони таких видів або угруповань. Підприємство повинно щорічно проводити моніторинг виявлених рідкісних і зникаючих видів флори і фауни та рослинних угруповань, занесених до Червоної книги України. Для цього заповнюється наведена нижче таблиця.

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

виявлених на території Верховинського надлісництва рідкісних і зникаючих видів флори і фауни та рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України. Рік проведення моніторингу -

№	Місцезнаходження: лісництво, квартал, виділ	Назва виду чи рослинного угруповання	Об'єкт, що охороняється (популяція, місце гніздування, нора тощо)	Стан об'єкту (наявність заселених нор, гніздівель, орієнтовна площа угруповань або популяцій рослин)	Зміни у порівнянні з минулим роком та причини таких змін
1					
2					
...					

5. Особливості відведення лісосік та проведення рубок

Вимоги FSC до практики проведення лісогосподарських заходів базуються на забезпеченні екологічної та соціальної безпеки. При веденні лісового господарства слід всіляко намагатися:

- обмежити застосування суцільно-лісосічних рубок, а також площі лісосік таких рубок;
- відновлювати ліси шляхом природного поновлення;
- застосовувати аборигенні види дерев і чагарників;
- зберігати під час проведення рубок цінні та рідкісні дерева і чагарники, насінники і плюсові дерева, а також важливі для збереження біорізноманіття елементи насаджень – сухостій, повалені, фаутні, поодинокі старовікові дерева тощо;
- не допускати спалювання порубкових решток, залишати їх для перегнивання (цілими або подрібненими спеціальним устаткуванням).

При суцільних рубках слід залишати та охороняти не менш як 10 дерев I ярусу на 1 га (серед яких цінні та рідкісні дерева, насінники і плюсові дерева), цінні та рідкісні чагарники.

При будь-яких видах рубок слід залишати у непорушеному стані:

- окремі елементи насаджень, які є важливими для збереження біорізноманіття (сухостій, повалені, фаутні, дуплясті, поодинокі старовікові дерева тощо);
- ділянки чутливі до водної та вітрової ерозії;
- заболочені ділянки, водні об'єкти;
- куртини підросту.

Такі дерева, елементи насаджень та ділянки забороняється рубати, про що робиться відповідний запис в технологічній карті, а їх місце розташування наноситься на схему розробки лісосіки.

6. Особливості зберігання ПММ на лісосіках, обладнання місць заправки бензопил, поводження у випадках протікання мастила чи пального в техніці, що працює у лісі, збору і утилізації відходів в місцях проведення робіт

Велика увага приділяється поводженню з пально-мастильними матеріалами. Зокрема вимагається, щоб пально-мастильні матеріали зберігалися у спеціальних ящиках, заправка бензопил відбувалася у спеціальних місцях, на непроникному покритті (наприклад, товстому поліетилені), щоб унеможливити потрапляння пального або мастила до ґрунту. Техніка, що працює в лісі, не повинна мати протікань масла та пального. Якщо таке протікання трапляється, мастило або пальне слід зібрати з ґрунту за допомогою абсорбенту (тирси), мішечок з якою мас

бути на верхньому складі та на кожній одиниці техніки, що працює в лісі. Використаний абсорбент слід зібрати і вивезти з лісової території та утилізувати в екологічно безпечний спосіб

Те саме стосується промислових та побутових відходів, що утворюються під час виконання лісогосподарських заходів. Їх слід збирати і зберігати в контейнерах, встановлених в спеціальних місцях, а після завершення робіт видалити з лісу екологічно прийнятним способом.

7. Відповідальність спеціалістів надлісництва за виконання певних критеріїв FSC

Наведена в окремих документах, де вказано відповідальність спеціалістів надлісництва

Підготував:

провідний інженер лісового господарства

Ілля МАКОВІЙЧУК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Микола ВАНДЖУРАК

«25» лютого 2025 р.

ПРОГРАМА НАВЧАННЯ

**потенційних та негативних впливів природних небезпек на інфраструктуру,
деревину та недеревні лісові ресурси, сільські громади
по Верховинському надлісництву**

1. Потенційні та негативні впливи природних небезпек на інфраструктуру, деревину та не деревинні лісові ресурси і громади по Верховинському надлісництву.
2. Ознайомлення з небезпечними геологічними явищами.
 - дії під час загрози геологічних явищ(зміни в складі і будові земної кори і верхньої мантії, а також рельєфі)
 - мінімізація загрози геологічним явищам.
3. Ознайомлення з небезпечними метеорологічними явищами.
 - дії під час загрози метеорологічними явищами.(вітри, шквали, град, ожеледь і паморозь, ожеледиця, завірюхи, зливи, дощі, снігопади, тумани, грози, запорошені бурі і смерчі)
4. Ознайомлення з небезпечними гідрологічними явищами.
 - дії під час загрози гідрологічним явищ(повені, цунамі, селеві потоки, підвищення рівня ґрунтових вод).
 - мінімізація загрози гідрологічним явищам.
5. Природні пожежі лісових масивів.
 - види лісових пожеж(верхова, низова, підземна)
 - пожежна безпека під час відпочинку на природі.
 - методи боротьби з лісовими пожежами.
 - мінімізація загрози виникненню лісових пожеж.

Підготував:
провідний інженер
лісового господарства

Ілля МАКОВІЙЧУК